

EN RAPPORT FRÅN MEDLINGSINSTITUTET OKTOBER 2022

Löner i Sverige och internationellt

MEDLINGS-
INSTITUTET

Sammanfattning

Det ingår i Medlingsinstitutets uppdrag att följa löner och arbetskostnader i Sverige och i andra länder. Syftet med denna rapport är att översiktligt beskriva det aktuella löne- och konkurrenskraftsläget. Utvecklingen beskrivs så långt som det finns tillgänglig statistik, i de flesta fall till och med andra kvartalet 2022.

BNP åter på den tidigare trenden medan personalbristen tilltar (Kapitel 1)

Personalbristen har brett ut sig i USA, euroområdet och Sverige och visar inga tecken på att avta. BNP har nästan stigit till den tidigare trenden i USA och i Sverige, men den ekonomiska återhämtningen i euroområdet tyngs bland annat av den avstannade tyska tillväxten.

Svenska löner tilltar något men följer tidigare kurs (Kapitel 2)

Trots en dämpning av de avtalade lönerna 2020-2022 jämfört med åren dessförinnan har de faktiska lönerna ökat med i genomsnitt 2,4 procent per år, nästan samma takt som förut (2,5 procent). Enligt de senaste utfallen ökade lönerna med omkring 3 procent.

Stabila löner över tid även i Europa men inflationen biter hårt (Kapitel 3)

Löneökningstakten har börjat tillta i Europa efter ett par år med dämpad lönetillväxt. I Tyskland har stora engångsbelopp tillfälligtvis förstärkt löneökningarna, men den sammantagna löneutvecklingen 2020–2022 är förenlig med den tidigare trenden. Oavsett land som studeras har dock den branta prisuppgången medfört kraftigt fallande reallöner.

Kronförsvagning stöd för konkurrenskraften (Kapitel 4)

Ur ett kostnads- och lönsamhetsperspektiv har den internationella konkurrenskraften kunnat bibehållas de senaste åren. Enhetsarbetskostnaderna inom tillverkningsindustrin har ökat snabbare än i våra konkurrentländer i euroområdet, men den svagare kronan har bidragit till att även priserna utvecklats mer gynnsamt. Sammantaget har vinstandelen därmed kunnat stiga mer jämfört med i omvärlden, både på kort och medellång sikt.

Rapportförfattare:

Petter Hällberg

Makroekonomisk analys

070 – 272 26 40

petter.hallberg@mi.se

Innehåll

1	Produktion och arbetsmarknad	3
1.1	USA, euroområdet och Sverige	3
1.2	Sverige och EU-8	5
2	Löneutvecklingen i Sverige	8
3	Löneutvecklingen - internationell jämförelse	14
3.1	USA, EU-8 och Sverige	15
3.2	Löneläget i Tyskland	18
4	Konkurrenskraft på kort och medellång sikt	22
4.1	Internationell jämförelse av vinstandelen	23
4.2	Lönsamheten i svenska näringslivet	29
	Appendix	31

1 Produktion och arbetsmarknad

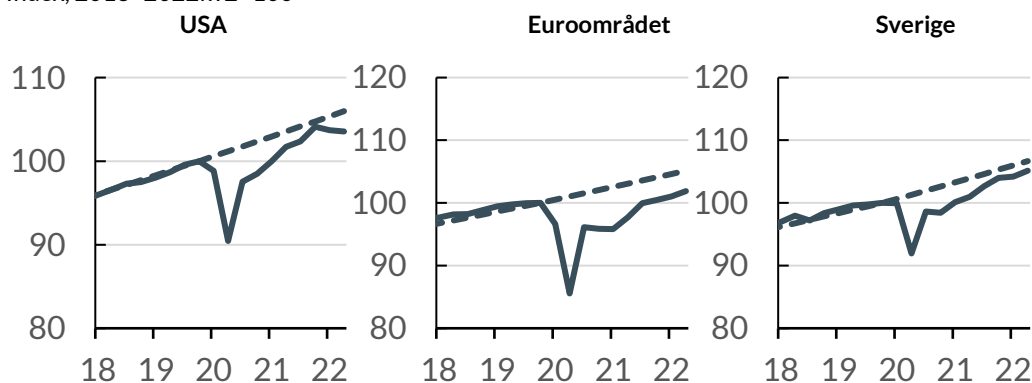
Sedan covid-19 bröt ut har BNP nästan återgått till den tidigare trenden i Sverige och i USA, men ligger klart under tidigare kurs i euroområdet. Produktionsvolymen inom den svenska tillverkningsindustrin har utvecklats i linje med våra närmaste konkurrentländer på senare år, men hämmas liksom den tyska motsvarigheten av brist på komponenter. Personalbristen har också brett ut sig och konjunkturen på arbetsmarknaden har varit stark i såväl USA, euroområdet som i Sverige.

Den samlade ekonomiska aktiviteten har inneburit en komplicerad miljö för lönebildningen de senaste åren. I detta kapitel beskrivs översiktligt hur produktionsnivån och arbetsmarknaden utvecklats i Sverige och internationellt.

1.1 USA, euroområdet och Sverige

Den samlade produktionsvolymen har i princip återgått till tidigare trend i USA och Sverige, dock med något negativ utveckling första halvåret i år i USA. I euroområdet är BNP på en något högre nivå än innan pandemin bröt ut 2020. Med tanke på befolkningstillväxt och en förväntan om stigande produktivitet är det dock en medioker utveckling jämfört med i USA och i Sverige. Det krävs att tillväxten tar fart för att återgå till tidigare trend (se diagram 1).

Diagram 1. Real BNP
Index, 2013-2022kv2=100

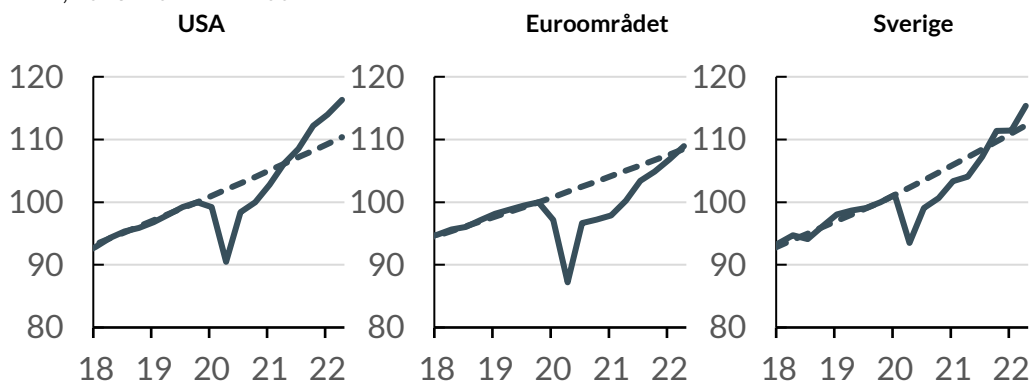
Anmärkning: Trend (streckad linje) är beräknad för perioden 2013-2019kv4.

Källor: OECD, Riksbanken och egna beräkningar.

Nominell BNP klart över tidigare trend i USA

En förutsättning för att löner ska kunna öka över tid är att även produktionsvärdet ökar, det vill säga att BNP i löpande priser stiger för att kunna bära stigande löneinkomster. I USA omsattes mycket omfattande och breda ekonomiska bidrag till hushållen 2020-2021 direkt i ekonomin. Eftersom inte utbudet kunde öka lika snabbt som inkomstförstärkningen bidrog detta till att de flesta priser i den amerikanska ekonomin började stiga snabbt redan förra året. Resultatet är att BNP i löpande priser har stigit betydligt över tidigare trend under det senaste året (se diagram 2).

Diagram 2. BNP i löpande pris
Index, 2013–2022kv2=100

Anmärkning: Trend (streckad linje) är beräknad för perioden 2013–2019kv4.

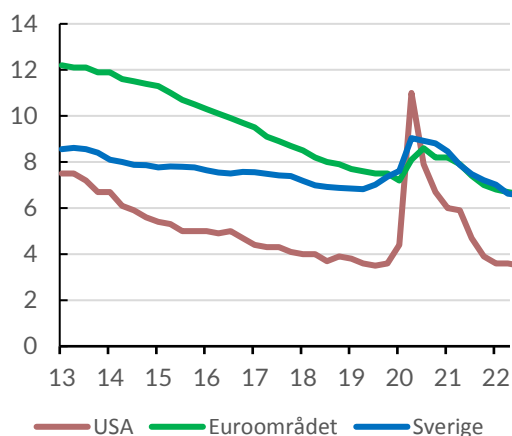
Källor: OECD, Riksbanken och egna beräkningar.

I euroområdet och i Sverige stimulerades inte hushållen på samma sätt som i USA. De stöd som betalades ut var inte lika breda, utan inriktades snarare på att dämpa de negativa effekterna för företag och individer som drabbades av nedstängningarna. Priserna har dock börjat öka på förhållandevis bred front även i euroområdet och i Sverige. Det har bidragit till att BNP i löpande pris tangerar den tidigare trenden i euroområdet och överstiger den i Sverige (se diagram 2).

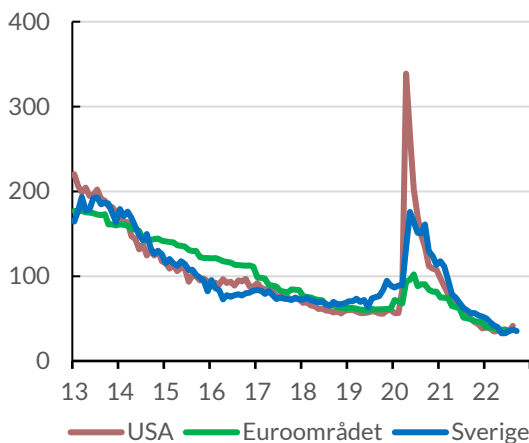
Stark konjunktur på arbetsmarknaden

Trots turbulensen och ett antal kvartal med produktionsbortfall jämfört med tidigare trend är arbetsmarknadsläget väl återhämtat i såväl USA, euroområdet som i Sverige. Arbetslösheten, det vill säga mått som mäter individer som saknar men aktivt söker arbete, är tillbaka på ungefär samma nivå som den var innan pandemin (se diagram 3a).

Diagram 3a. Arbetslöshet
Procent

Diagram 3b. Arbetslösa per ledig plats
Index, 2013–september 2022

Anmärkning: Arbetslösheten i Sverige avser statistik från Arbetsförmedlingen.

Källor: Arbetsförmedlingen, BLS, Eurostat, SCB och egna beräkningar.

I lönebildningssammanhang kan omfattningen av personer som söker utlysta lediga jobb sammanfatta arbetsmarknadsläget bättre än det gängse måttet arbetslöshetens andel av arbetskraften. Om färre kan söka tjänsterna, desto bättre förhandlingsläge har löntagaren generellt.¹ Det totala antalet arbetslösa i förhållande till det totala antalet lediga platser har efter en tillfällig uppgång minskat till de lägsta nivåerna hittills inom de olika länderna och är en indikation om en god konjunktur på arbetsmarknaden (se diagram 3b).

1.2 Sverige och EU-8

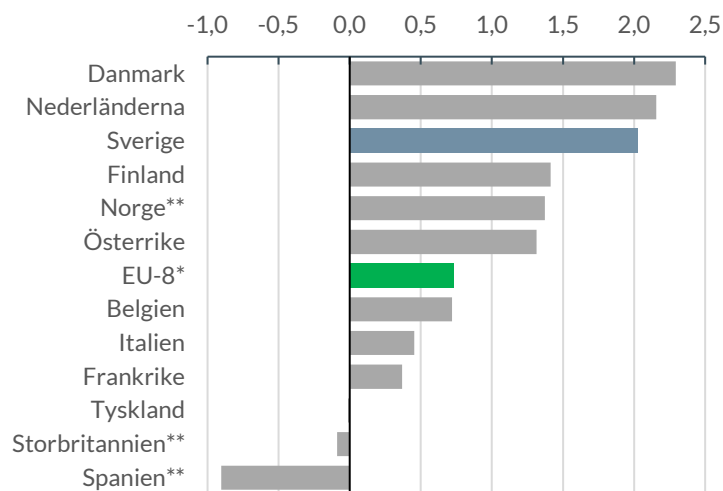
I kapitel 3 och 4 jämförs löner och konkurrenskraften i Sverige med en grupp konkurrentländer (EU-8): Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Tyskland och Österrike. Här görs därför en lite mer detaljerad genomgång av produktionsläget i dessa länder.

Sverige, Danmark och Nederländerna i topp

Sverige hör tillsammans med Danmark och Nederländerna till de länder i EU-8 där den genomsnittliga tillväxten varit högst under covid19-krisen och första halvåret i år (se diagram 4). Sverige tillhörde de länder där BNP sjönk minst under 2020 och i slutet av 2021 hade BNP utvecklats starkast i de tre nämnda länderna (se diagram A1 i appendix).

Diagram 4. Real BNP i EU-8

Förändring 2019kv4–2022kv2 omräknad till genomsnittlig procentuell årstakt

Anmärkning: *) Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Tyskland och Österrike (sammanvägda med KIX-vikter).**) Ingår ej i EU-8.

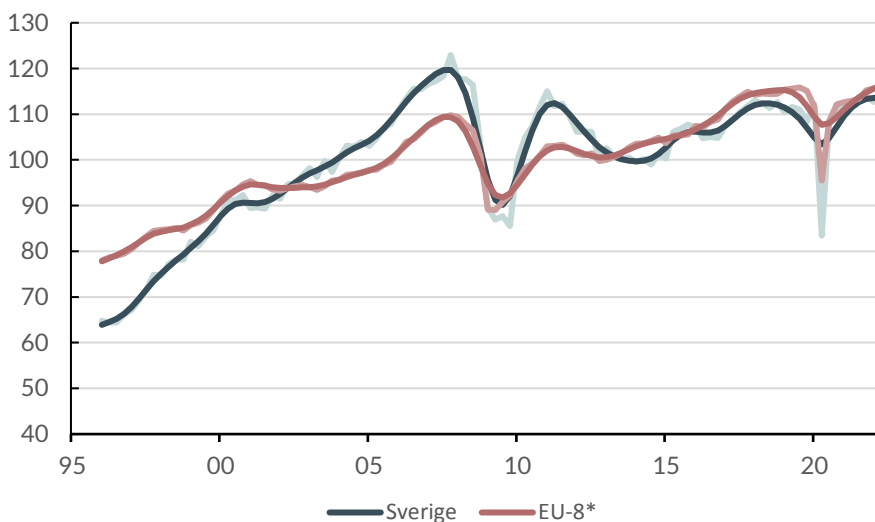
Källor: Eurostat, Riksbanken, ONS och egna beräkningar.

¹ En hög andel arbetslösa av arbetskraften innebär inte nödvändigtvis att det finns fler arbetssökande per ledig plats, om arbetskraften har utvecklats svagare än antalet lediga tjänster hos företagen.

Tillverkningsindustrin i Sverige och i EU-8

Produktionsvolymerna i den svenska tillverkningsindustrin har utvecklats i linje med den sammanvägda tillverkningsindustrin i EU-8 under det senaste decenniet (se diagram 5).² Redan innan pandemin dämpades den internationella industrikonjunkturen och produktionen mattades av i såväl Sverige som i konkurrentländerna. Även förloppet under pandemiåren 2020–2021 var liknande med snabba ned- och uppgångar. Produktionsvolymerna har därmed återgått till nivåerna från 2018-2019, vilka var år som kännetecknades av högt resursutnyttjande i företagen.

Diagram 5. Produktion i tillverkningsindustrin
Index, 1996–2022 kv 2 = 100

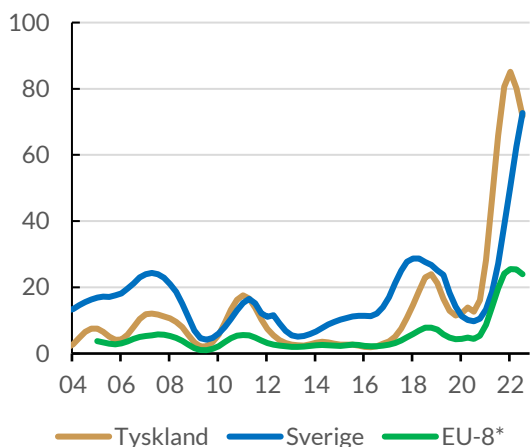
Anmärkning: Förädlingsvärde i fasta priser. Säsongsrensade värden (ljusa linjer) och utjämnade värden (mörka linjer). *) Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Tyskland och Österrike (sammanvägda med KIX-vikter).

Källor: Eurostat, Riksbanken och egna beräkningar.

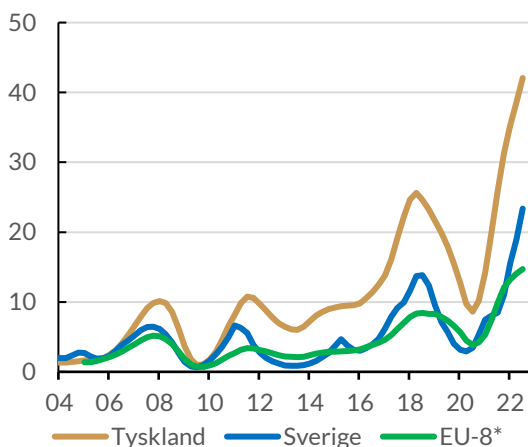
² Den svenska utvecklingen 2017-2022 har varit märkbart starkare enligt Industriproduktionsindex (IPI) än enligt nationalräkenskaperna. Denna diskrepans mellan utvecklingen enligt IPI respektive nationalräkenskaperna gäller däremot inte utvecklingen i de andra länderna. En av skillnaderna mellan källorna är att tjänsteproduktionen ingår i nationalräkenskaperna men inte i Industriproduktionsindex. Här utgår all analys från nationalräkenskaperna i Eurostats databas.

Mycket tyder på att kapacitetsutnyttjandet har varit högt inom tillverkningsindustrin under en tid och hade det inte varit för flaskhalsar hade industriproduktionen kunnat vara högre. På senare tid har andelen företag som anger brist på komponenter och arbetskraft stigit till mycket höga nivåer i särskilt Tyskland men även i Sverige (se diagram 6a och diagram 6b).

Diagram 6a. Komponentbrist som hinder för produktionen, tillverkningsindustrin
Procent

Diagram 6a. Arbetskraftsbrist som hinder för produktionen, tillverkningsindustrin
Procent

Anmärkning: *) Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Tyskland och Österrike (sammanvägda med KIX-vikter).

Källor: Europeiska kommissionen - Generaldirektorat för Ekonomi och finans (ECFIN), Riksbanken och egna beräkningar.

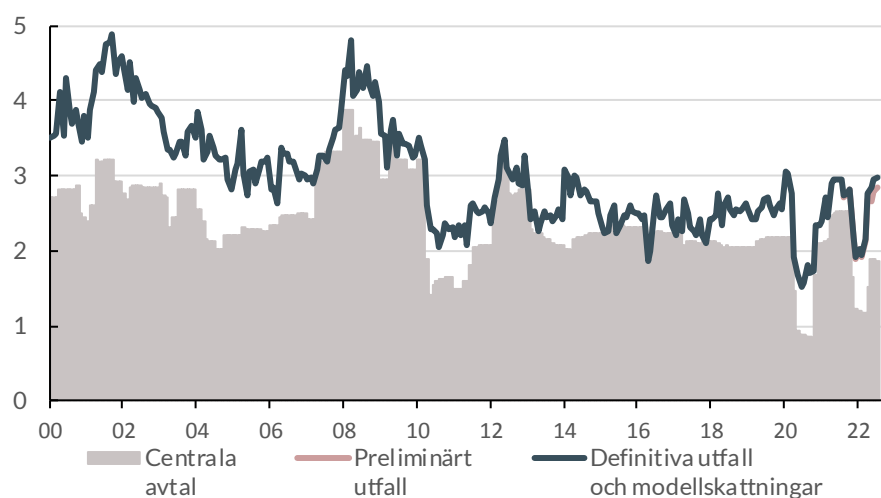

2 Löneutvecklingen i Sverige

Lönerna har tagit viss fart våren och sommaren 2022. Sedan pandemin bröt ut 2020 har dock genomsnittslönen ökat med nästan samma takt som dessförinnan. Samtidigt har konsumentpriserna stigit kraftigt under året och reallönerna har urholkats.

Enligt den senaste officiella lönestatistiken väntas lönerna i hela ekonomin ha ökat med årstakten 3 procent i juli 2022, när statistiken blir definitiv (se diagram 7).³ Den preliminära takten uppgick till 2,8 procent. De avtalade löneökningarna uppgick till knappt 2 procent under samma månad, enligt Medlingsinstitutets sammanvägning av löneökningar enligt kollektivavtalen.

Diagram 7. Löner i hela ekonomin
Årlig procentuell ändring

Anmärkning: Definitiva löneutfall januari 2021 – juli 2021 och preliminära löneutfall respektive modellskattningar för perioden augusti 2021 – juli 2022.

Källa: Medlingsinstitutet.

De avtalade lönernas förändringstakt, det vill säga den avtalade lönenivån jämfört med 12 månader tidigare, har varierat kraftigt de senaste åren. Det beror på att pandemin ledde till att de flesta har haft två istället för sedvanliga tre lönerrevisioner mellan våren 2020 och våren 2022 (se mer i faktarutan ”Framtunga avtal och ovanliga revisionstidpunkter”). Inom industrin medförde det dels sju månader mellan april 2020 och oktober 2022 utan nya avtalade löneökningar, dels fem ytterligare månader perioden november 2021 och mars 2022 (se tabell 1). Detta har lett till att den månadsvisa löneökningstakten varierat mer än vanligt de senaste åren.

³ Statistik och analyser av den svenska löneutvecklingen publiceras varje månad på mi.se/lonestatistik.

Framtunga avtal och ovanliga revisionstidpunkter

Avtalsläget 2021 präglades av att industrins avtal, som började gälla från och med november 2020, innebar lönekostnadsökningar på 5,4 procent under 29 månader (se tabell 1). Industrins avtal fick en normerande roll när det gällde inte bara nivån på lönekostnadsökningen utan även avtalslängd, antal revisionstillfällen, låglönesatsning (LO-avtal) och avsättning till pension.

Normalt tecknas avtal med lönerevisioner var tolfte månad. Enligt detta avtal ska lönerna i stället revideras två gånger: den 1 november 2020 och den 1 april 2022. Det innebär att det är 17 istället för 12 månader mellan dessa tidpunkter och under perioden november 2021–mars 2022 var den avtalsmässiga löneökningen 0 procent jämfört med perioden 12 månader innan. Men för en stor del av 2021 (januari–oktober) bidrar avtalen till en förhöjd löneökningstakt eftersom de avtalade löneökningarna uppgick till 3 procent vid den första lönerevisionstidpunkten i november 2020, men endast 2,4 procent i april 2022.

Att merparten av de totala avtalade löneökningarna sker tidigt i avtalsperioden brukar beskrivas som att avtalen har en ”framtung” profil.

De sammanvägda avtalade löneökningarna i april 2022 var lägre än 2,4 procent. Det beror för det första på att delar av avtalsvärdet går till annat än lön, exempelvis avtalade pensionsavsättningar. För det andra på att lönerevisioner i en del andra avtalsområden följer en tidsprofil som skiljer sig från industrin. Exempelvis har tjänstemän inom kommunal sektor och anställda inom staten tre avtalade revisionstillfällen på tre år med ökningen 1,8 procent istället.

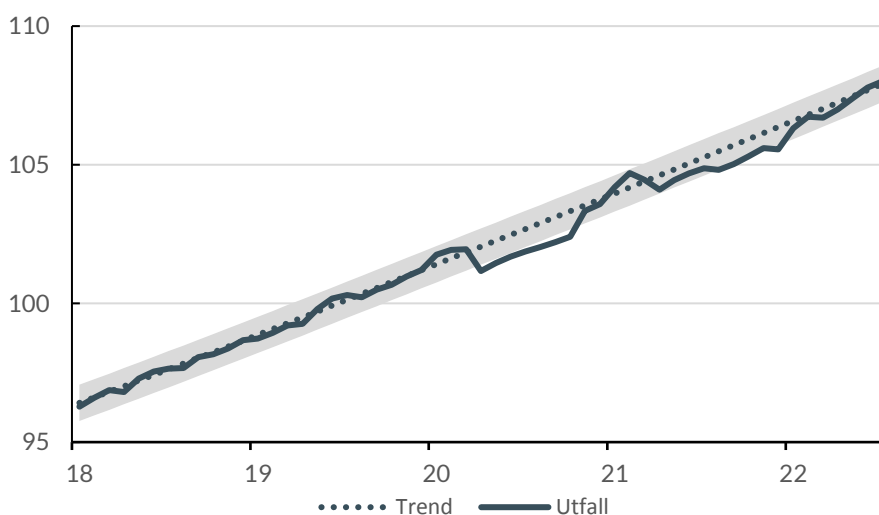
Tabell 1. Stora avtalsrörelser och centralt avtalade kostnadsökningar inom industrin
Antal månader och procent

Startår	Löptid, industrins avtal	Antal månader	Industrins avtalade kostnads- ökningar för hela perioden	Industrins kostnads- ökningar omräknat i årstakt
1998	jan 1998 - jan 2001	37	8,7	2,8
2001	feb 2001 - mar 2004	38	8,5	2,7
2004	apr 2004 - mar 2007	36	7,3	2,4
2007	apr 2007 - mar 2010	36	10,2	3,4
2010	apr 2010 - jan 2012	22	3,2	1,7
2012	feb 2012 - mar 2013	14	3,0	2,6
2013	apr 2013 - mar 2016	36	6,8	2,3
2016	apr 2016 - mar 2017	12	2,2	2,2
2017	apr 2017 - mar 2020	36	6,5	2,2
2020	apr 2020 - okt 2020	7	-	-
2020	nov 2020 - mar 2023	29	5,4	2,2

Anmärkning: * Prolongering av avtalet med löptiden april 2017–mars 2020. Kostnadsökningarna för avtalsperioderna som helhet är så kallade okejade värden, vilken innebär att ränta-på-ränta effekterna av de årsvisa höjningarna inte är inkluderade. Källa: Medlingsinstitutet.

Trots att de avtalade lönerna varierat stort och sammantaget ökat med en lägre nivå 2020–2022 än tidigare har genomsnittslönen ökat i linje med tidigare trend (se diagram 8). I genomsnitt har lönerna ökat med 2,4 procent i årstakt april 2020–juli 2022. Det är marginellt lägre än genomsnittet på 2,5 procent april 2017–mars 2020 som är den föregående avtalsperioden inom industrin. Beräknas ett längre snitt från 2013 till 2020 uppgår även detta till 2,5 procent i årstakt.

Diagram 8. Lönenivå, i hela ekonomin
Index, 2019 = 100

Anmärkning: Trendvärden beräknade under föregående avtalsperiod (april 2017–mars 2020).

Källa: Medlingsinstitutet

Restposten har stigit på senare tid

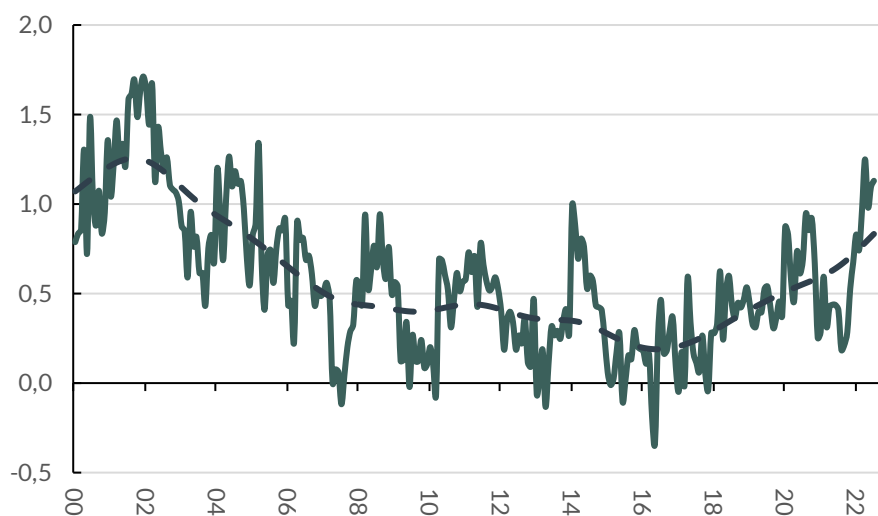
I regel brukar faktiska löneökningar vara på en högre nivå än avtalade löner, vilket gör att en ”restpost” normalt uppstår.⁴ Bland annat ingår effekter av personalomsättning som en komponent i de faktiska lönerna men inte i de avtalade lönerna. Förändras restpostens storlek tydligt kan det vara ett tecken på förändrat förhandlingsläge bland de anställda, men månadsstatistiken kan endast ses som en möjlig indikation på en sådan utveckling.

Det finns tecken på att restposten nu är större än på länge. För de fyra månaderna april till och med juli var den genomsnittliga skillnaden mellan faktiska och avtalade löner över 1 procentenhet, något som senast inträffade 2005 (se diagram 9).

Det är företrädesvis inom privat sektor som lönerna har ökat snabbare än de sammanvägda avtalade lönerna de senaste månaderna. I några områden har lönerna ihållande stigit över tidigare trend, det mest framträdande är näringsgrenen ”IT och kommunikation”. Det är dels en stor bransch med många anställda och därutöver med ett relativt högt löneläge. Eftersom löneökningstakten varit jämförelsevis stark i branschen de senaste åren har detta bidragit positivt till ekonomins totala löneökningstakt.

⁴ Se en diskussion om restposten i årsrapporten *Avtalsrörelsen och lönebildningen 2021*, kapitel 10, Medlingsinstitutet, 2022.

Diagram 9. Faktiska - avtalade löneökningar (restpost) i hela ekonomin
Procentenheter

Anmärkning: Baseras på definitiva löneutfall januari 2021 - juli 2021 och preliminära löneutfall respektive modellskattningar för perioden augusti 2021 - juli 2022. Avtalsstatistiken över centralt avtalade löneökningar är justerad för tjänstemän totalt i privat sektor under perioden april 2020 - april 2022, vilket påverkar även de avtalade löneökningarna för privat sektor som helhet och för hela ekonomin under samma period.

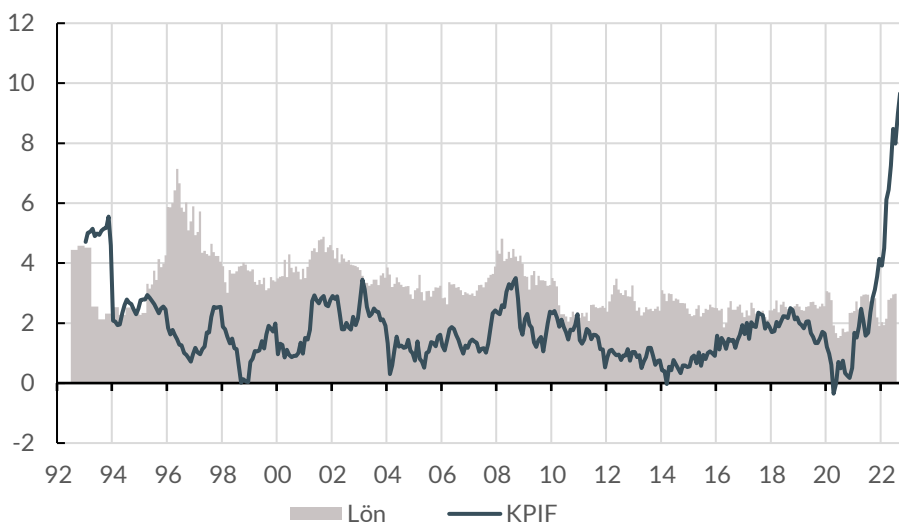
Källa: Medlingsinstitutet.

I några andra områden har lönerna ökat med en påtagligt högre takt våren/sommaren 2022, men från en trendmässigt inbromsad genomsnittsnivå 2021. Inom servicesektorer som hotell & restaurang och handeln ökade lönerna snabbt maj-juli jämfört med motsvarande månader förra året. Jämfört med trenden innan pandemin har genomsnittslönerna i dessa branscher däremot utvecklats i en oförändrad takt.

Brant fall i reallönerna

Före årsskiftet 2022 steg konsumentpriserna i Sverige inte lika snabbt som i Europa och i synnerhet inte lika snabbt som i USA. Men under året har de svenska konsumentpriserna stigit snabbare än i de flesta jämförbara länder och inflationstakten har stigit till omkring 10 procent i september (se diagram 10).

Diagram 10. Löner och konsumentpriser
Årlig procentuell förändring

Anmärkning: löneutvecklingen augusti 2021 – juli 2022 är preliminära utfall plus modellskattningar.
Källa: Medlingsinstitutet.

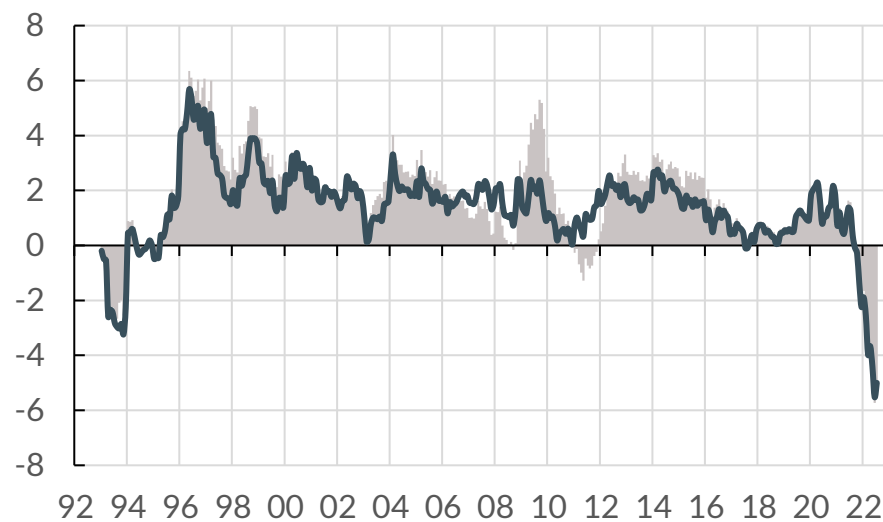
Diagram 10 visar inflationen enligt KPIF, vilket exkluderar effekter av boränteförändringar. Enligt detta sätt att mäta inflationen, och som också utgör Riksbankens huvudsakliga mått för prisstabiliteten, var det uppemot 30 år sedan priserna ihållande ökade snabbare än lönerna. Skillnaden är därutöver avsevärt högre än vad som kunde uppmätas då.

Orsakerna till den snabba uppgången i inflationen domineras av utbudsproblem. Energipriserna började stiga snabbt förra hösten, särskilt i södra Sverige, och läget förvärrades när kriget i Ukraina bröt ut. Till det kan läggas kvarstående problem från pandemin att upprätthålla leveranskedjorna. Tecken på arbetskraftsbrist har uppstått men det har funnits få tecken på snabba löneökningar som ytterligare skulle ha ökat inflationstrycket.⁵ Det bekräftas av att reallönerna, det vill säga lönen justerat för inflationen, minskat med historiskt branta nedgångar under ett antal månader (se diagram 11).

⁵ Arbetskostnaderna per enhet har snarare dämpats från 2020 och framåt jämfört med innan.

Diagram 11. Reallöner.

Årlig procentuell förändring

Anmärkning: löneutvecklingen augusti 2021 - juli 2022 är preliminära utfall plus modellskattningar.

Källa: Medlingsinstitutet.

3 Löneutvecklingen – internationell jämförelse

Löneökningstakten har börjat tillta i flera europeiska länder, men i Sverige och i våra närmaste konkurrentländer har genomsnittslönen sammantaget ökat i linje med den tidigare trenden. I Tyskland förstärks de senaste löneökningarna av engångsbelopp, särskilt inom industrin. Oavsett land har dock den branta prisuppgången medfört kraftigt fallande reallöner.

Det krävs i regel mer information än bara löner för att utvärdera kostnadsmässig konkurrenskraft mellan länder. På lång sikt är det viktigt att även beakta faktorer som produktivitetsskillnader. Men det kan ändå vara motiverat att jämföra löneökningstakten mellan olika länder – på kort sikt är det till exempel mindre troligt att arbetsproduktiviteten förändras i grunden medan en löneförändring ofta gäller i något år framåt.

I detta kapitel går vi igenom löneutvecklingen i USA, Sverige och en grupp konkurrentländer inom euroområdet (EU-8): Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Tyskland och Österrike.

Om statistiken

Lönestatistiken avser i huvudsak löner inklusive rörliga tillägg från Labour Cost Index (LCI). LCI är ett arbetskostnadsindex som tas fram enligt instruktioner från Eurostat. Medlingsinstitutet är statistikansvarig myndighet i Sverige för LCI, som produceras av SCB. Den totala arbetskostnaden inkluderar alla löneelement samt de skatter och avgifter som företag och myndigheter är skyldiga att betala enligt lag och avtal. För Sveriges räkning bygger lönekomponenten i LCI i huvudsak på uppgifter från konjunkturlönestatistiken.

Löneökningstakten i olika länder vägs samman till grupper av länder med hjälp av handelsvikter, s.k. KIX-vikter, från Riksbanken. Dessa omfattar de 32 länder som är mest betydande i utrikeshandeln. Tillgången till vikter utgör en begränsning för vilka länder som kommer med i analysen.

3.1 USA, EU-8 och Sverige

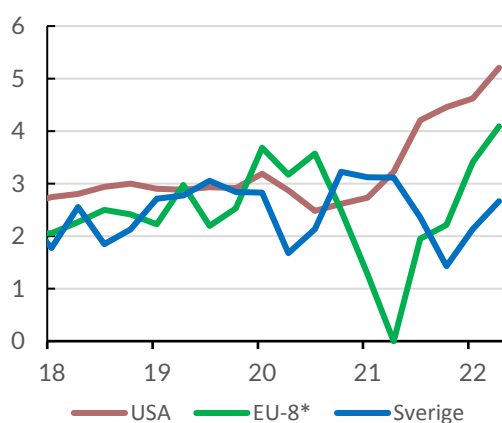
I USA har löneökningstillväxten varit högre än i Europa det senaste året. Det gäller även det andra kvartalet, då lönerna ökade med 5,2 procent i USA (se diagram 12a). Breda ekonomiska stimulanser som ökade hushållens samlade efterfrågan kan ha gett understöd till detta. Ett stort bortfall i arbetskraft och att arbetsmarknaden snabbt stöptes om i samband med covid-19 kan även det ha bidragit till den höga löneökningstakten. Det var t.ex. inte samma möjligheter till korttidsarbete i USA, där många istället sades upp i början av pandemin.

I en grupp (EU-8) där länder som ligger förhållandevis nära Sverige finns samlade, steg lönerna med 4,2 procent (se diagram 12a). Det är en högre löneökningstakt än vad som brukade noteras före pandemin. En bidragande orsak till detta är att servicesektorn, särskilt hotell och restaurang, drev upp lönerna detta kvartal. Det kan kopplas till att ekonomierna öppnat upp på allvar efter en vinter med mer eller mindre kännbara restriktioner och jämförs med stagnerade lönenivåer under 2021 års inledning. Dessa fenomen får särskilt eftertryck i Tyskland, där även stora engångsbelopp driver upp de årliga löneökningarna (ser mer om Tyskland i nästa avsnitt).

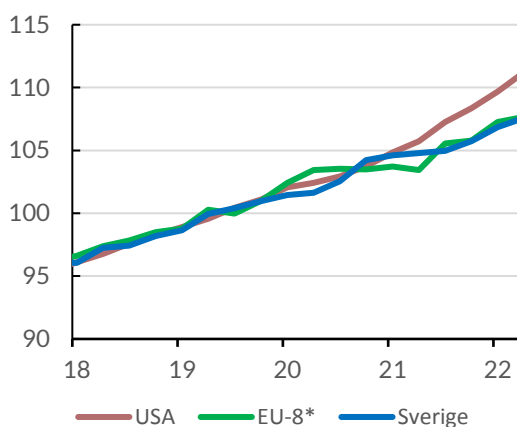
I Sverige ökade lönerna med 3 procent andra kvartalet, det vill säga långsammare än i EU-8. Men även i Sverige har lönerna ökat ojämnt de senaste åren, vilket dock har till största del att göra med att industrimärket 2020 senarelades i sju månader (se föregående kapitel).

Sett över en lite längre period har genomsnittslönen i Sverige och EU-8 utvecklats förhållandevis nära den tidigare trenden och med i princip samma genomsnittliga ökningstakt sedan 2019 (se diagram 12b).

Diagram 12a. Löneökningar
Årlig procentuell förändring

Diagram 12b. Lönenivå
Index, 2019 = 100

Anmärkning: Löner enligt LCI i Europa och ECI i USA.

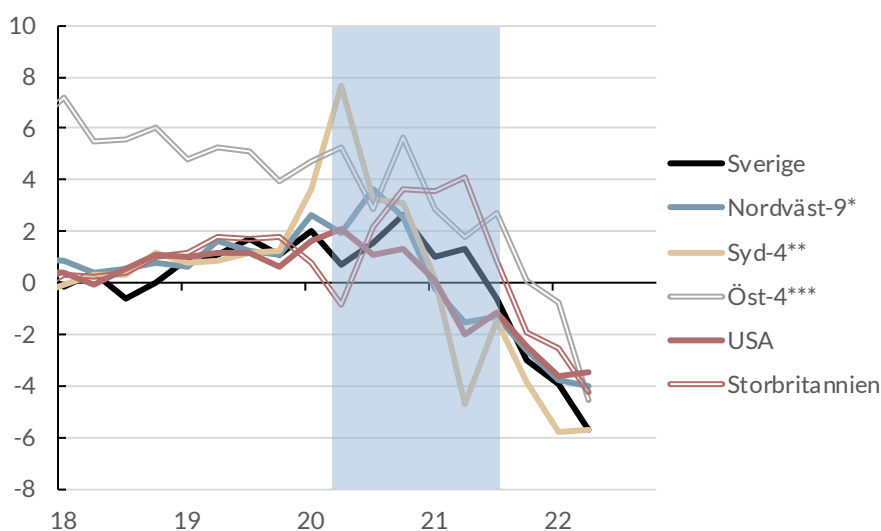
Källor: BLS, Eurostat och egna beräkningar.

Fallande reallöner överallt

Trots att lönerna i många länder nu utvecklas i liknande eller högre takt jämfört med före pandemin, har kraftigt stigande konsumentpriser gjort att reallönerna har fallit med 4–6 procent i några geografiskt utspridda jämförelseområden (se diagram 13). Reallönerna i Sverige respektive Sydeuropa föll med 5,6 procent andra kvartalet medan minskningen var omkring 4 procent i USA, Storbritannien och nordvästra Europa. I Sverige, Storbritannien och Östeuropa började reallönerna falla först i slutet av förra året, medan den negativa reallöneutvecklingen påbörjades tidigare i flera andra länder.⁶

Diagram 13. Reallöner i olika länder
Årlig procentuell förändring

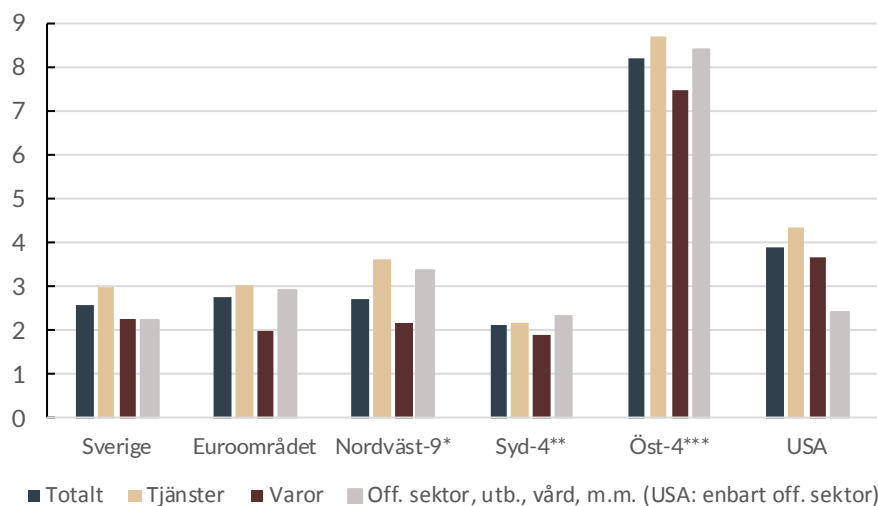
Anmärkning: : *) Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Nederländerna, Norge, Tyskland och Österrike.
) Grekland, Italien, Portugal och Spanien. *) Polen, Slovakien, Tjeckien och Ungern. De länder som finns i nordvästra, södra respektive östra Europa och samtidigt har KIX-vikter kommer med i respektive gruppering av länder. Pandemieeffekter avser främst löneförändringar pga dels snabba strukturförändringar bland anställda dels korttidsarbete, som kraftigt höjde lön per timme under 2020. Detta påverkade även utvecklingstalen under 2021. Löneökningstakter är framtagna utifrån Labour Cost Index (EU och Norge), Employment Cost Index (USA) samt utifrån officiell statistik över genomsnittslön per vecka (Storbritannien). Underliggande inflation avser harmoniserat konsumentprisindex (HIKP).
Källor: Eurostat, Medlingsinstitutet, Office for National Statistics och U.S. Bureau of Labor Statistics.

⁶ De skillnader i reallöneutveckling som kan noteras länderna emellan det andra kvartalet ska inte övertolkas. Såväl arbets- som varumarknader har påverkats drastiskt även mellan 2021 och 2022 och enskilda kvartalssiffror beror av snabba ändringar förutsättningarna för såväl löne- som prisstatistiken mellan mättidpunkterna.

Jämförelsevis långsammare löner i varubranscherna internationellt fenomen

En grov uppdelning av lönerna i tjänste-, och varuproducerande branscher, samt den sammanslagna gruppen offentlig verksamhet, vård, utbildning, m.m. visar att det har varit högre löneökningstakt i tjänstebanscher än i varuproducerande branscher i Sverige, nordvästra Europa, Östeuropa och i USA (se diagram 14). Detta gäller även Storbritannien (ej i diagram).

Diagram 14. Löner efter land och bransch
Genomsnittlig löneökning 2020 – andra kvartalet 2022, procent

Anmärkning*) Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Nederländerna, Norge, Tyskland och Österrike. **) Grekland, Italien, Portugal och Spanien. ***) Polen, Slovakien, Tjeckien och Ungern. Avser förändring i lönenivå mellan fjärde kvartalet 2019 och andra kvartalet 2022, omräknat till genomsnittlig ökningstakt per kalenderår, eller s.k. annualiserad ökningstakt. Löneuppgifterna kommer Labour Cost Index (EU och Norge) och Employment Cost Index (USA).

Källor: Eurostat, Medlingsinstitutet och U.S. Bureau of Labor Statistics.

Brist på personal när ekonomin öppnat upp

Att lönerna ökat snabbare i tjänstebanscher i samband med pandemin kan till viss del förklaras med löneprofilen bland de som drabbades såväl minst som mest av ekonomins nedstängningar. Många med tjänstemannajobb och lite högre löneläge har kunnat behålla sina jobb, medan sysselsättningen minskade som snabbast inom servicesektorn och då bland de med lägst löner. Det höll upp snittlönen inom tjänstebanscher i stort under pandemins inledning. När ekonomierna sedan har öppnat upp skulle omfattande återanställningar inom servicesektorn kunnat hålla nere snittlönerna, men istället har en stor personalbrist uppstått som gett en press uppåt på lönerna. Inom andra tjänstebanscher, med bl.a. möjlighet till hemarbete och även korttidsarbete, har förutsättningarna för löneutvecklingen samtidigt påverkats jämförelsevis lite.

Bland de varuproducerande näringarna har personal med låg lön inte försvunnit från branschen i lika hög utsträckning, och även om efterfrågan ofta har varit hög har det varit material- och logistikproblem.

3.2 Löneläget i Tyskland

Tyskland har stort inflytande för lönebildningen i Europa, särskilt för länder som också har en stor exportindustri.

Den tyska ekonomin drabbades mindre under pandemin än till exempel ekonomierna i södra Europa. Under slutet av 2021 och under 2022 har dock återhämtningen stannat av och det är endast i Spanien och i Storbritannien där den sammantagna tillväxten 2019–2022 varit långsammare i jämförelsen (se kapitel 1, diagram 4).

Några orsaker till detta har varit jämförelsevis strikta restriktioner för covid-19 och snabbt stigande energipriser - redan innan den stora ryska gasimporten blev dyr och osäker i samband med invasionen av Ukraina 2022. Därutöver har industrin haft särskilt stora problem med brist på både komponenter och personal (se kapitel 2, diagram 6a och diagram 6b).

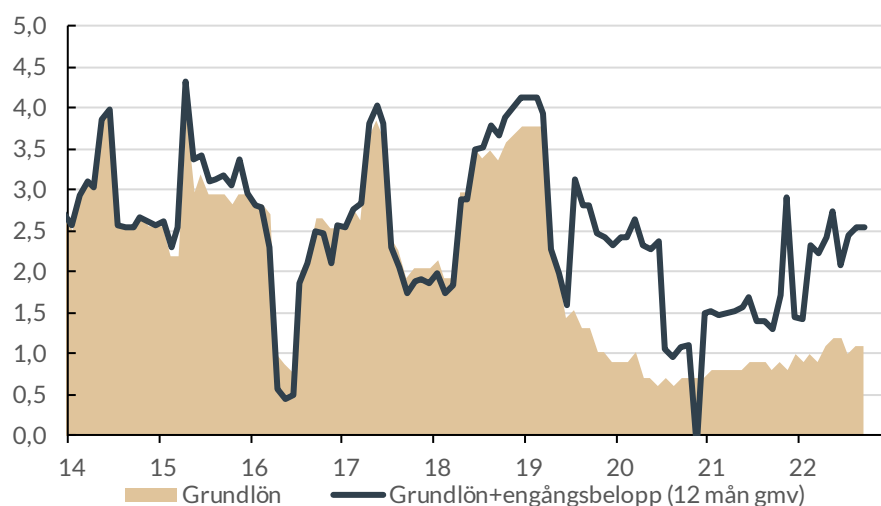
Förutsättningarna för den tyska lönebildningen har därmed sammantagit präglats av förutsättningar som går i två motsatta riktningar: utbuds- och kostnadsproblemen pressar marginalerna samtidigt som hög personalbrist förbättrar löntagarnas förhandlingsposition.

Ökade inslag av engångsbelopp inom industrin

Redan 2019 dämpades de avtalade löneökningarna i den tyska industrisektorn i och med en vikande konjunktur inom framförallt fordonsindustrin. Osäkerheten om konjunkturen föranledde parterna att komma överens om avtal där tyngdpunkten skiftade från ökade grundlöner till ”engångsbelopp” (se diagram 15).

Diagram 15. Avtalade löner i tysk industri.

Årlig procentuell förändring

Anmärkning: utfall t.o.m. september 2022. *) 12 månaders glidande medelvärde.

Källor: Destatis och egna beräkningar

Engångsbeloppen består av en lönesumma som betalas ut vid ett enskilt tillfälle, men som inte bidrar till permanent höjd lönenivå (se faktarutan ”Varför engångsbelopp?”).⁷

Ända sedan pandemin bröt ut 2020 har förutsättningarna varit notoriskt osäkra, och konstruktionen med engångslopp har ökat i omfattning över tid. För att indikera engångsbeloppens inverkan på den genomsnittliga inkomstförstärkningen i förhållande till årslönen sprids dessa i diagram 15 ut över 12 månader från det att beloppen betalas ut enligt avtalet.⁸

De totala avtalade löneökningarna inom den tyska industrin har därmed återhämtats till omkring 2,5 procent i årstakt fram till september 2022 om engångsbeloppen fördelas ut över det kommande året. De avtalade grundlöneökningarna är dock kvar på låga nivåer.

Det viktigaste löneavtalet i Tyskland som avser ca 3,6 miljoner arbetare och tjänstemän inom metall- och elektronikindustrin gick emellertid ut i september 2022.⁹ Resultatet av dessa förhandlingar kan komma att få stor påverkan på den kommande löneutvecklingen i Tyskland, även om det inte får tillnärmelsevis samma genomslag som löneavtalen inom den svenska industrin.

Varför engångsbelopp?

Inslaget av avtalade engångsbelopp är mest omfattande inom den tyska industri- och byggsektorns kollektivavtal. Det kan kopplas till branschernas konjunkturkänslighet och såväl fack som arbetsgivarorganisationer kan hitta skäl för att hantera de snabba omsvängningar som präglar dessa sektorer.

Från arbetstagarnas perspektiv kan de anställda säkerställa att de får del av ett upparbetat driftsöverskott innan det placeras i framtida investeringar eller delas ut till företagets ägare. Men om det samtidigt innebär en lägre ökning av grundlönen, utgår framtida löneökningar från en lägre lönesumma än vad som annars vore fallet. Det kan även vara svårt att se hur mycket det påverkar det totala avtalsvärdet i kollektivavtalen, som ibland har löptider på flera år.¹⁰

Från arbetsgivarnas perspektiv innebär engångsbeloppen en onormalt stor utgift för den aktuella månaden. Löner är ofta den allra största kostnadsposten, och en ökning med t.ex. 25 procent kan vara problematisk för företag med låg likviditet. Men om engångsbeloppet medför att facken går med på lägre höjningar av grundlönen minskar det pressen på företagets vinstmarginaler i en (osäker) framtid.

Sammantaget kan engångsbelopp utgöra något av en säkerhetsventil i branscher med stora omslag i lönsamhet.

⁷ Se mer i *Analys: Tyska engångsbelopp* (pdf) från ”Hur påverkar engångsbelopp den tyska lönebildningen?”, nyhet, 18 augusti 2022, på www.mi.se.

⁸ I praktiken är det troligen få löntagare som delar upp och använder engångsbeloppen på det viset. Beräkningen är gjord för att åskådliggöra kollektivavtalens trendmässiga löneförändringar som kan härledas till förekomsten av engångsbelopp.

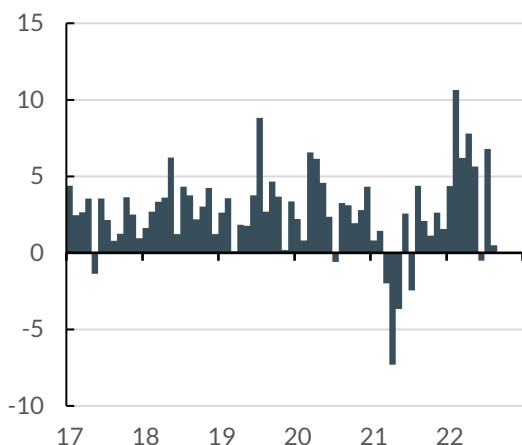
⁹ I skrivande stund sker slutförhandlingar mellan fack IG Metall och Gesamtmetall.

¹⁰ Löneavtalen löper vanligen över 1-2 år i Tyskland.

Lönenivån åter på tidigare trend inom industrin

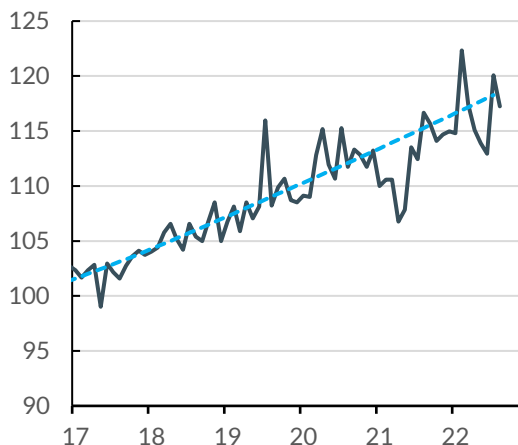
Offentlig statistik för de faktiska lönerna inom den tyska industrin publiceras varje månad, den senaste i augusti 2022. Under enskilda månader 2022 har tyska industrilöner ökat med över 6 procent jämfört med 2021 (se diagram 16a), medan lönerna i princip inte ökade alls i augusti jämfört med samma månad förra året. Det tycks dock som att lönerna inom den tyska industrin sammantaget har utvecklats trendmässigt i samma takt som innan pandemin (se diagram 16b).

Diagram 16a. Industrilöner i Tyskland
Årlig procentuell förändring

Källa: Destatis

Diagram 16b. Industrilöner i Tyskland
Index, 2010–aug 2022 = 100

Anmärkning: trend baserad på värden från perioden 2010–mars 2020.

Källor: Destatis och egna beräkningar

Att lönerna inom den tyska industrin enligt den senaste statistiken utvecklats i enlighet med tidigare trend trots flera år av turbulens har flera orsaker. Produktionsbortfall och ökad osäkerhet minskar benägenheten att höja lönerna. Under 2022 har dock kapacitetsutnyttjandet varit högt när släpande ordrar har betats av och svårigheterna att rekrytera personal har samtidigt tilltagit från redan höga nivåer.

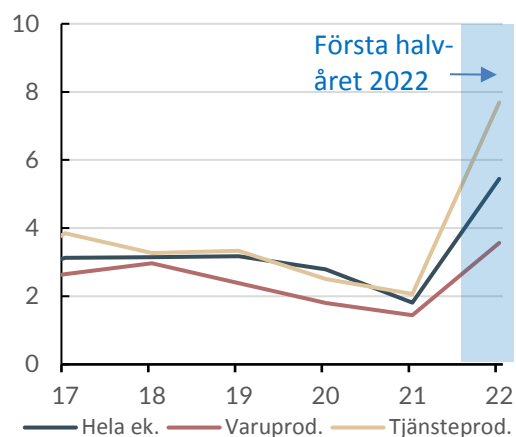
Snabb löneökningstakt i hela ekonomin men på stabil kurs

Löneökningstakten i hela den tyska ekonomin har ökat snabbt under första halvåret 2022 jämfört med motsvarande period 2021 (se diagram 17a). I Tyskland, liksom i många andra länder, steg lönerna betydligt snabbare i branscher som producerar tjänster än i den varuproducerande sektorn.

Inom hotell och restaurang ökade lönerna med nästan 19 procent det andra kvartalet i år jämfört med 2021. En av anledningarna är att man i många nya löneavtal tagit höjd för årets stora förändring av den lagstadgade tyska minimilönen, som ökar med 25 procent från 9,60 euro i slutet av 2021 till totalt 12 euro i oktober i år.¹¹

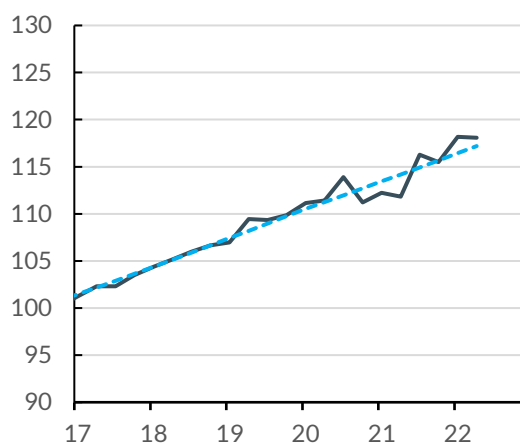
Men de snabba löneökningarna första halvåret 2022 följer på ett par år med dämpad lönetillväxt. Från pandemins utbrott 2020 fram till och med andra kvartalet ligger genomsnittslönen i stort sett kring trenden innan pandemin (se diagram 17b). Det liknar förloppet för den tyska industrin, men även inom övriga branscher skedde en inbromsning som har följts av snabba ökningstakter under första halvåret 2022.

Diagram 17a. Löneökningar (år) i Tyskland efter sektor
Årlig procentuell förändring

Anmärkning: löner inklusive rörliga tillägg.
Källor: Eurostat (LCI).

Diagram 17b. Lönenivå (kvartal) i Tyskland, hela ekonomin
Index, 2010–2020kv1 = 100

Anmärkning: löner inklusive rörliga tillägg.
Trenden är baserad på värden från perioden 2010–2020 kv1.
Källor: Eurostat (LCI) och egna beräkningar

Kraftigt höjd lagstadgad minimilön och utbredda engångsbelopp (ibland kallade ”Coronabonusar”) även utanför industrin har haft särskilt stor inverkan. Detta gäller dock särskilt för år 2022 och man kan vänta sig att andra faktorer kommer att bli mer betydelsefulla för den tyska löneutvecklingen framöver.

¹¹ Uppskattningsvis kommer 16,4 procent, eller omkring 6,2 miljoner, av de tyska löntagarna att påverkas av höjningen av minimilönen till 12 euro. Se mer i rapporten ”Lagstadgade minimilöner i Europa hösten 2022” (pdf) från ”Så sätts minimilöner i vår omvärld”, nyhet, 12 oktober 2022, Medlingsinstitutet, på www.mi.se.

4 Konkurrenskraft på kort och medellång sikt

Ur ett kostnadsperspektiv har den internationella konkurrenskraften kunnat bibehållas de senaste åren. Den svagare kronan har bidragit till snabbare prisökningar inom tillverkningsindustrin och vinstandelen har därför kunnat utvecklas väl i ett globalt perspektiv trots att enhetsarbetskostnaderna har ökat snabbare än i omvärlden.

Till följd av statistiska problem under 2020–2021 har den internationella konkurrenskraften varit svår att analysera ur ett arbetskostnadsperspektiv, men sådana svårigheter har nu i hög grad klingat av.

För en öppen ekonomi med en stor konkurrensutsatt exportindustri finns det ett särskilt intresse att beakta lönsamheten vad gäller att investera i och förlägga verksamheter i Sverige jämfört med i andra länder. Analysen av konkurrenskraften avser här hur arbetskostnaderna har utvecklats i samverkan med produktivitet, intäkter, växelkurs och priser. Tillsammans utgör utvecklingen inom alla dessa områden *grunden* för hur mycket av intäkterna som blir över i företagen efter att kostnader för insatsvaror och arbetskraft är betalade.¹²

Det finns fler områden än arbetskostnader som inryms i det vidare begreppet konkurrenskraft, men som inte utreds i denna rapport. Några exempel på det är befolkningens utbildningsnivå, innovationsförmågan, investeringsklimatet och förmågan att ställa om vid strukturförändringar som exempelvis digitalisering och klimatanpassning.

Fokus för analysen ligger på tillverkningsindustrin, vilket är den bransch som i högst grad är internationellt konkurrensutsatt, även om den inte är den enda. Den internationella jämförelsen avser åtta konkurrentländer i euroområdet, sammanfattade i gruppen "EU-8": Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Tyskland och Österrike.

---

¹² Den totala bilden av lönsamheten/avkastningen i företagen behöver beakta bland annat skatter och kapitalförslitning samt ta hänsyn till alternativa investeringar, men detta ligger utanför denna analys.

4.1 Internationell jämförelse av vinstandelen

I konkurrenssammanhang räcker det inte att enbart studera löneutvecklingen i olika länder för att förstå konkurrenskraften ur ett arbetskostnadsperspektiv. Bland annat skillnader i efterfrågan, effektivitet och sammantagen prisbild har också stor betydelse för lönsamheten och löneutrymmet i olika länder.

Ett sätt att mäta detta är att sätta förädlingsvärdet (intäkter–kostnader för insatsvaror) i relation till arbetskostnaderna, den så kallade vinstandelen (se faktarutan ”vinstandelen och konkurrenskraften”). För en öppen ekonomi som den svenska kan vinstandelens utveckling i förhållande till det internationella kravet på avkastning bidra till om investeringar ska ses som motiverade eller inte.¹³

Vinstandelen och konkurrenskraften

Att löner och arbetskostnader ökar snabbare eller långsammare jämfört med andra länder behöver i sig inte vara tecken på förändrad kostnadsmässig konkurrenskraft länderna emellan. Exempelvis om en stigande löneökningstakt sker samtidigt med en stigande produktivitetstillväxt eller med bättre prismarginaler.

Med vinstandel avses här *bruttovinstandelen*, det vill säga verksamhetens bruttoöverskott i förhållande till förädlingsvärdet. *Förädlingsvärdet* motsvarar skillnaden mellan produktpriset och insatsvarupriset, medan *bruttoöverskottet* avser förädlingsvärdet minus arbetskostnadssumman. Notera att delar av bruttovinsten går till skatter och till att täcka kapitalförslitning.

I analysen är det den relativa *utvecklingen* av vinstandelen i olika länder som är av intresse. Vinstandelens *nivå* i olika länder är beroende av de näringslivsstrukturer som i regel skiljer sig åt mellan olika länder. Det är därför inte särskilt meningsfullt att jämföra den nivåmässiga vinstandelen i sig. Exempelvis krävs ofta högre lån för investeringar i kapitalintensiv produktion, vilket påverkar kravet på den förväntade lönsamheten och kapitalintensiteten ser olika ut i olika länder.

---

¹³ Vinstandelen tenderar att samvariera över tid med den reala räntan (ränta minus inflation), som över lång tid kan sägas motsvara det internationellt bestämda kravet på avkastning.

Vinstandelens utveckling indikerar bibehållen konkurrenskraft

I diagram 18 visas utvecklingen av tillverkningsindustrins vinstandel i Sverige i förhållande till EU-8 sedan 1996. Vinstandelen utvecklades svagare i Sverige än i EU-8 från mitten på 1990-talet fram till finanskrisen 2008–2010. Det berodde dock inte på en fallande vinstandel i svensk tillverkningsindustri, utan på att vinstandelen i EU-8 steg under perioden, framförallt i den betydelsefulla tyska industrin.

Diagram 18. Vinstandel i tillverkningsindustrin, svensk utveckling jämfört med utvecklingen i EU-8*. Index, 1996–2022 kv 2 = 100

Anmärkning: Avser bruttovinstandel (verksamhetens bruttoöverskott i förhållande till förädlingsvärdet, där bruttoöverskottet avser förädlingsvärdet minus arbetskostnadssumman). Delar av bruttovinsten går till skatter och till att täcka kapitalförslitning. Säsongrensade värden (ljus linje) och utjämnade värden (mörk linje). *) Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Tyskland och Österrike (sammanslagda med KIX-vikter).

Källor: Eurostat och egna beräkningar.

Efter finanskrisen har dock den relativa vinstandelen förvisso varierat, men omkring en förhållandevis stabil nivå. Det senaste decenniets svenska lönebildning kan därmed sägas ha varit förenlig med bibehållen internationell konkurrenskraft ur ett snävt kostnads- och intäktsperspektiv.

Enligt de senaste nationalräkenskaperna i Sverige och i Europa har det även varit en jämförelsevis stark utveckling av den svenska vinstandelen på kort sikt, särskilt det första halvåret 2022. Det bör dock betonas här att de senaste kvartalsvisa uppgifterna bygger på preliminära siffror och kan komma att revideras. Men att det i genomsnitt varit ett starkt vinstläge i svensk ekonomi och tillverkningsindustri första halvåret 2022 bekräftas dock av flera andra källor (se mer nedan).

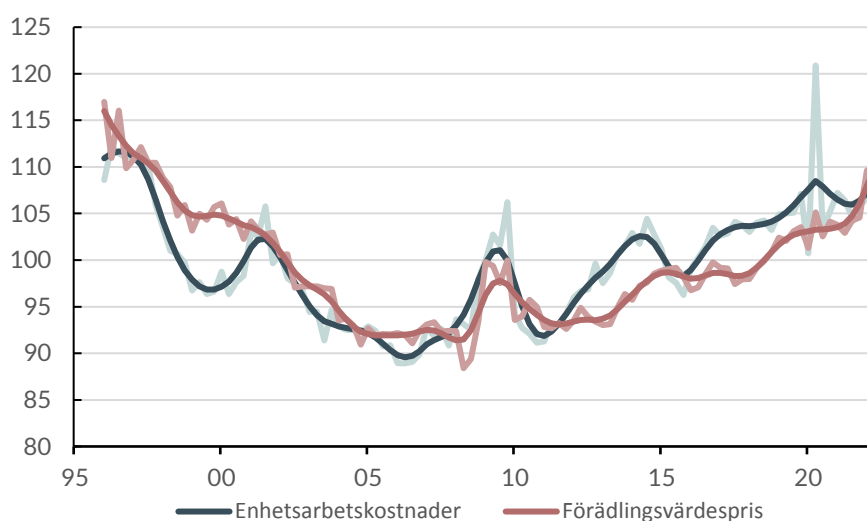
Det är viktigt att betona här att i det fall den genomsnittliga vinstandelen är ökande eller stabil i Sverige samtidigt som den stiger snabbt i omvärlden inte nödvändigtvis indikerar problem för svensk ekonomi. Det kan ha sin grund i en återhämtning eller snabb expansion i konkurrentländerna, vilket även kan vara bra för svenska exportutsikter. Vidare kan vinstandelen stiga för att delbranscher som knappt återfinns i Sverige går bra i andra länder. Slutligen beror vinstandelens utveckling, utöver marknadskrafter, även på centrala löneavtal som tecknats i samsyn mellan fack och arbetsgivare.

Snabbare arbetskostnader och priser i svensk tillverkningsindustri

Konkurrenskraften mätt med vinstandelen har alltså kunnat bibehållas eller till och med stärkas på kort och medellång sikt. Detta har kunnat ske trots att enhetsarbetskostnaderna utvecklats snabbare i Sverige än i EU-8 den senaste tioårsperioden (se diagram 19). Den trendmässiga uppgången i Sverige relativt omvärlden har inte att göra med en långsammare produktivitet utveckling än i konkurrentländerna (se faktarutan ”Stabilitet i relativ produktivitet utveckling och i bytesförhållandet”) utan följaktligen att arbetskostnaderna i sig stigit snabbare.¹⁴

Diagram 19. Enhetskostnader och förädlingsvärdespris (deflator) i tillverkningsindustrin, Svensk utveckling jämfört med utvecklingen i EU-8*.

Index, 1996–2022 kv 2 = 100

Anmärkning: Säsongsrensade värden (ljus linje) och utjämnade värden (mörk linje). *) Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Tyskland och Österrike (sammanvägda med KIX-vikter).
Källor: Eurostat och egna beräkningar.

Vinstandelen beror dock inte bara på kostnader för insatsvaror och arbetskraft, även prissättningen av förädlade produkter har stor betydelse för lönsamheten. Eftersom ”enhetspriserna” (förädlingsvärdespriset) kunnat öka i snabbare takt i Sverige än i EU-8 har den relativa vinstandelen kunnat hållas kring en stabil nivå den senaste tioårsperioden. Enligt de senaste noteringarna har priserna ökat snabbt och vinstandelen har även stigit mer i Sverige än i EU-8 under 2022 (se diagram 19).

Diagram 18 och diagram 19 ovan visar tillsammans att utvecklingen av enhetskostnaderna i sig inte alltid innebär att vinstläget gentemot omvärlden går i väntad riktning. Den långsammare utvecklingen av enhetsarbetskostnaderna än i omvärlden från 1990-talets mitt och framåt förefaller ha kombinerats med att det relativa vinstläget samtidigt försämrades mot omvärlden. Liksom under den senaste tioårsperioden påverkades dock även då det relativa vinstläget av hur priserna utvecklades, men i andra riktningen. För perioden 1996 och fram till finanskrisen var det i hög grad en ogynnsam utveckling av exportpriserna i förhållande till

¹⁴ Ökningstakten för arbetskostnaderna per timme är tillfälligt förhöjd de senaste åren i Sverige. Se den sammanfattande tabellen A1 i appendix.

importpriserna som bidrog till att vinstandelen föll relativt omvärlden (se faktarutan ”Stabilitet i relativ produktivitetstillväxt och i bytesförhållandet” nedan).

Stabilitet i relativ produktivitetstillväxt och i bytesförhållandet

En bidragande orsak till att enhetsarbetskostnaderna kunde öka långsammare i Sverige jämfört med i omvärlden en bit in på 2000-talet var den jämförelsevis höga produktivitetstillväxten (se diagram 20a). Sedan dess har produktivitetstillväxten inte uppvisat någon långsiktig trend i förhållande till i EU-8, mycket beroende på vilket år som är utgångspunkt för jämförelsen. Bortsett från en relativ upp- och nedgång 2015/2016 tycks produktiviteten ha ökat något snabbare än i EU-8 på såväl 10 och femårs sikt, men inte med samma tydliga skillnad som under åren omkring sekelskiftet.

När enhetsarbetskostnaderna utvecklades långsammare i Sverige jämfört med i EU-8 i mitten av 1990-talet och framåt, utvecklades samtidigt priserna också långsammare och dämpade vinstandelens utveckling (se diagram 18 och diagram 19). En bidragande orsak var att priserna på de produkter som Sverige importerade blev succesivt dyrare än exportpriserna, det vill säga bytesförhållandet försvagades fram till finanskrisen (se diagram 20b). Sverige exporterade under denna tid i hög grad förädlade produkter inom informations- och kommunikationsteknologi, med stark internationell priskonkurrens på sådana produkter. Sammantaget bidrog det till att vinstandelen inte ökade lika snabbt i Sverige som många övriga länder under 2000-talets inledning. Sedan omkring 2005 och framåt har bytesförhållandet varierat men utan tydlig trend.

Diagram 20a Arbetsproduktivitet i tillverkningsindustrin, svensk utveckling jämfört med utvecklingen i EU-8*. Index, 1996–2022 kv 2 = 100

Anmärkning: Arbetsproduktivitet avser förädlingsvärde i fasta priser delat på arbetade timmar. Säsongsrensade värden (ljus linje) och utjämnade värden (mörk linje). *) Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Tyskland och Österrike (sammanvägda med KIX-vikter). Källor: Eurostat och egna beräkningar.

Diagram 20b Bytesförhållandet Index, 1996–2022 kv 2 = 100

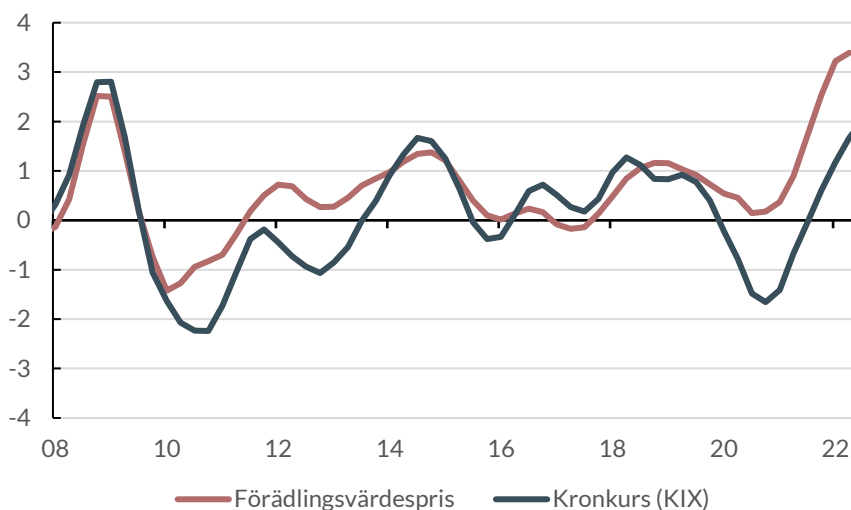
Anmärkning: Säsongsrensade värden (ljus linje) och utjämnade värden (mörk linje). Källa: Konjunkturinstitutet.

Kronförsvagningen viktig för konkurrenskraften

Att arbetskostnaderna per enhet kunnat öka snabbare än i EU-8 det senaste decenniet utan att försämra det relativa vinstläget (mätt med bruttovinstandelen) förklaras alltså av en relativt sett starkare prisutveckling. Den svenska kronan har försvagats märkbart mot omvärlden på senare tid (se diagram A3 i Appendix). Mycket talar för att det är den svenska kronans försvagning på kort och medellång sikt som har bidragit till att hålla upp den svenska vinstandelen jämfört med EU-8.

Den del av tillverkningsindustrins intäkter som går på export prissätts nämligen i den lokala valutan i mottagarlandet. Det gör att intäkterna från exporten blir högre om kronan försvagas och vice versa. Eftersom Sverige exporterar en mycket stor andel av industriproduktionen samvarierar växelkursen tydligt med förädlingsvärdespriset (se diagram 21). Priserna har kunnat öka snabbt under 2022 i samband med att kronan försvagades efter en tillfällig förstärkning under delar av 2020 och 2021, och indikerar att den förhållandevis starka uppgången i vinstandelen delvis kan kopplas till denna utveckling.

Diagram 21. Förädlingsvärdespris i svensk tillverkningsindustrin och kronans växelkurs (KIX). Procentuell förändring per kvartal. Förändring av kronkurs över 0 = försvagning av kronan.

Anmärkning: Utjämnade värden. Förädlingsvärdespriserna är säsongrensade. KIX är ett sammanvägt växelkursindex för kronan gentemot 32 länder.

Källor: Eurostat, Riksbanken och egna beräkningar

Att kronans försvagning har kunnat bidra till att vinstandelen utvecklats väl under första halvåret 2022 understöds även av mediala granskningar som visar att de starka resultaten i de största verkstadsbolagen till stor del beror på positiva valutaeffekter.¹⁵

¹⁵ "Lågkonjunkturen lyser med sin frånvaro i verkstan – än så länge", Dagens industri, 22 juli 2022 och "Kraftigt valutadopade industrivinster", Dagens industri, 3 augusti 2022.

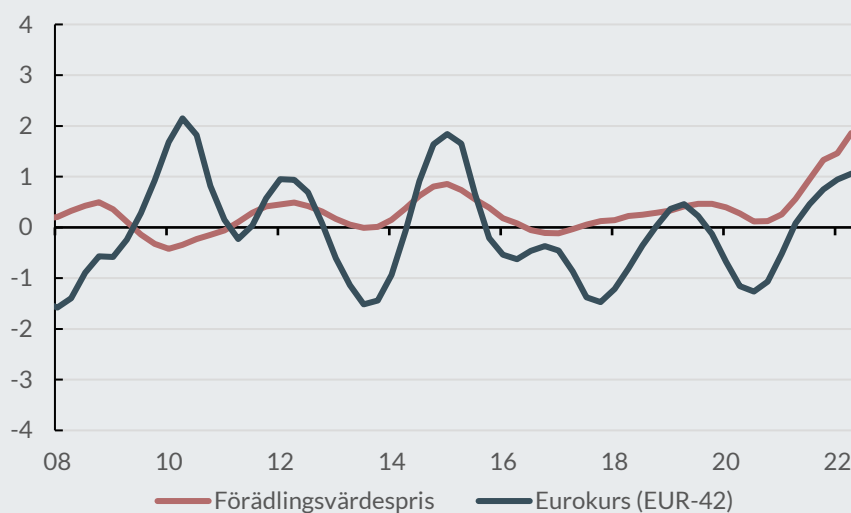
Jämförelsen av vinstandelen och prisutvecklingen i Sverige avser här åtta euroländer och frågan är om inte industrin i dessa länder också påverkas av växelkursförändringar? Svaret är ju att det har påverkan, men jämfört med Sverige är samvariationen mellan växelkursen och prisutvecklingen inom tillverkningsindustrin i dessa länder jämförelsevis låg (se rutan ”Lägre påverkan av valutärörelser för euroområdets industriproduktion”).

Lägre påverkan av valutärörelser för euroområdets industriproduktion

Huvuddelen av industriproduktionen i EU-8* exporteras till andra delar av euroområdet, vilket gör att växelkursförändringar mot andra valutor än euron inte får samma påverkan som kronkursen får i Sverige. Euron har visserligen liksom andra valutor försvagats mot dollarn under 2022 och förädlingsvärdespriset i tillverkningsindustrin har stigit mer än vanligt, men inte lika mycket som i Sverige.

Diagram 22. Förädlingsvärdespris inom tillverkningsindustrin i EU-8 och eurons växelkurs mot omvärlden (EUR-42*).

Procentuell förändring per kvartal. Förändring av eurokurs över 0 = försvagning av euron.

Anmärkning: Utjämnade värden. Förädlingsvärdespriserna är säsongrensade. EUR-42 är ett sammanvägt växelkursindex för euron mot 42 länder.

Källor: Eurostat, Destatis och egna beräkningar.

4.2 Lönsamheten i svenska näringslivet

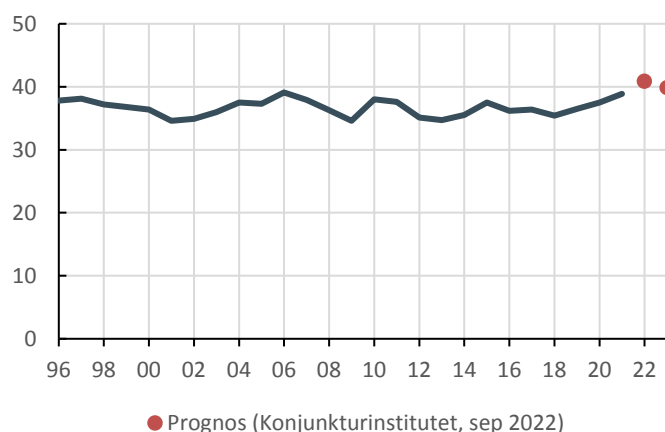
Arbetskostnadsutvecklingen inom tillverkningsindustrin har som beskrivits ovan varit förenlig med en god konkurrenskraft ur ett internationellt lönsamhetsperspektiv de senaste åren, om än med understöd från en försvagad växelkurs.

Löneutvecklingen inom industrin har påverkan på löneutvecklingen i hela ekonomin till följd av de centrala avtalens normerande inverkan. Det kan potentiellt bidra till fallande eller stigande trend i lönsamheten för näringslivet som helhet om efterfråge- och kostandsutvecklingen i olika branscher långsiktigt skiljer sig från hur den utvecklas inom industrin.

God lönsamhet i hela näringslivet under inledningen av 2022

Sett till näringslivet som helhet tycks dock vinstandelen i näringslivet inte uppvisa någon ihållande trend (se diagram 23). Enligt Konjunkturinstitutets prognos i september 2022 kommer den dock att stiga till jämförelsevis höga nivåer i år och nästa år.

Diagram 23. Justerad bruttovinstandel i näringslivet
Procent

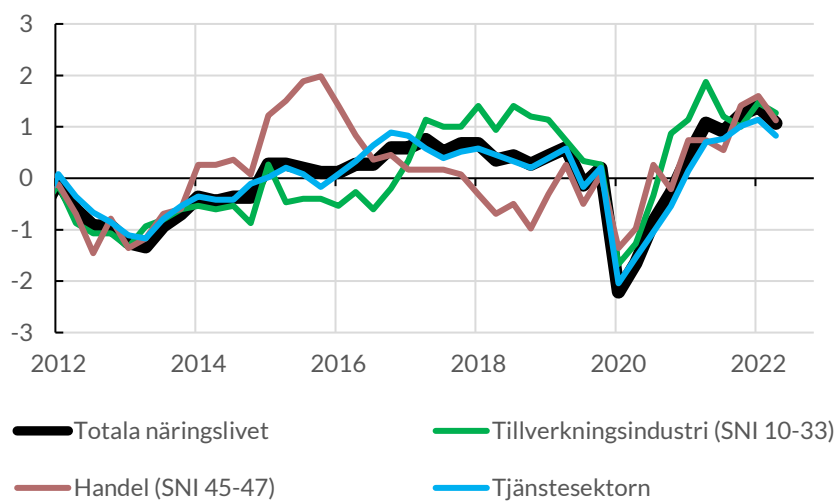
● Prognos (Konjunkturinstitutet, sep 2022)

Anmärkning: Vinstandel beräknad exklusive förädlingsvärdet i branschen små- och fritidshus samt inklusive beräknad arbetskostnad för egenföretagare.

Källa: Konjunkturinstitutet.

I förhållande till det historiska genomsnittet har även företagens lönsamhetsomdömen legat på en hög nivå under första halvåret 2022, och inte enbart i tillverkningsindustrin. Även i handeln och i privata tjänstesektorn låg lönsamhetsomdömena på högre nivåer än normalt det andra kvartalet (se diagram 24). Små (säsongrensade) förändringar mellan kvartal är i regel statistiskt brus, men i samband med stigande energipriser och räntor kunde en viss nedgång noteras i alla tre lite större branschgenomsnitten samt i näringslivet som helhet.

Diagram 24. Lönsamhetsomdömen i näringslivet
Standardiserade netttotal

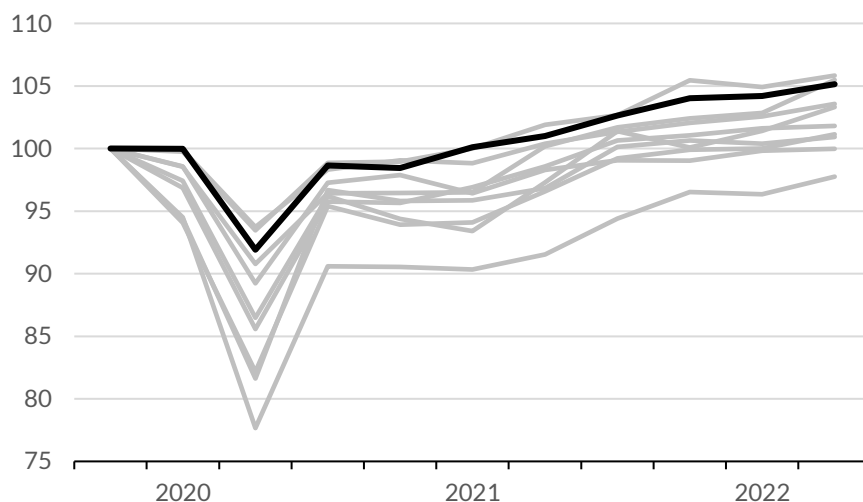

Anmärkning: Säsongrensade värden.

Källor: Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

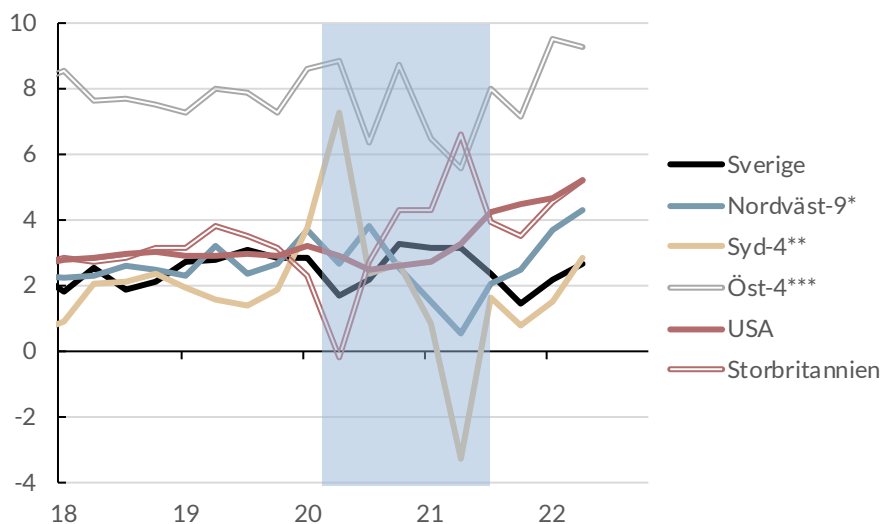
5 Appendix

Diagram A1. Real BNP i Sverige (svart linje) och andra länder i EU-8*
Index, fjärde kvartalet 2019 = 100

Anmärkning: *) Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Tyskland och Österrike.
Källa: Eurostat.

Diagram A2. Nominella löner i olika länder
Årlig procentuell förändring

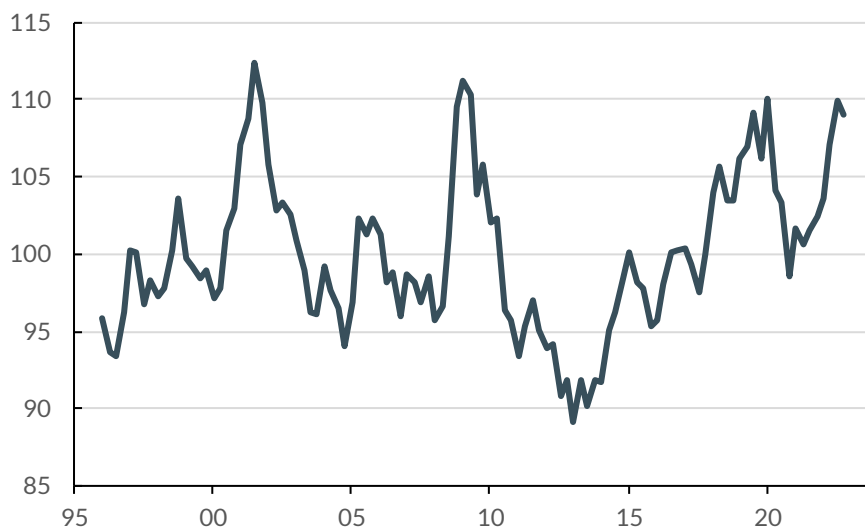

Anmärkning: *) Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Nederländerna, Norge, Tyskland och Österrike. **) Grekland, Italien, Portugal och Spanien. ***) Polen, Slovakien, Tjeckien och Ungern.
Blå skuggning avser löneförändringar som påverkats av dels snabba strukturförändringar bland anställda dels korttidsarbete, som kraftigt höjde lön per timme under 2020. Detta påverkade även utvecklingstalen under 2021. Löneökningstakter är framtagna utifrån Labour Cost Index (EU och Norge), Employment Cost Index (USA) samt utifrån officiell statistik över genomsnittslön per vecka (Storbritannien).
Källor: Eurostat, Medlingsinstitutet, Office for National Statistics and U.S. Bureau of Labor Statistics.

Diagram A3. Kronans växelkurs (KIX)

Index, 1996–2022 kv 2 = 100. Högre indextal = svagare krona.

Anmärkning: KIX är ett sammanvägt växelkursindex för kronan gentemot 32 länder.
Källa: Riksbanken.

Tabell A1. Arbetskostnader, priser och vinstandel i tillverkningsindustrin.

Årlig procentuell förändring, genomsnitt per år

Mått	Land	1996-2022 kv2	2012-2022 kv2	2020-2022 kv2
Arbetskostnad per timme	EU-8	2,6	2,2	2,5
	Sverige	3,5**	3,3**	4,0**
Produktivitet	EU-8	2,4	1,4	1,1
	Sverige	3,6	1,2	2,3
Förädlingsvärdespris	EU-8	0,7	1,4	2,3
	Sverige	0,5	2,8	4,0
Enhetsarbetskostnader	EU-8	0,3	0,9	1,6
	Sverige	0,4	2,4	2,6

Anmärkning: *) Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Tyskland och Österrike.

**) Sjuklöner ingår i nationalräkenskapernas arbetskostnadssumma. Eftersom sjukfrånvaron ökat under pandemin och även under 2022 minskar de arbetade timmarna medan arbetskostnadssumma inte gör det i samma utsträckning. Det gör att arbetskostnaderna per timme är förhöjda 2020-2022.

Arbetskostnadernas förhållande till förädlingsvärdet (enhetsarbetskostnaden) lider inte av samma överskattning under perioden.

Källa: Eurostat och egna beräkningar.